

“Büyükşehir belediye sınırlarının il sınırları ile örtüştürülmesi resmen bölge sistemine geçiştir”

Türkiye’de en kolay şey reform yapmak haline geldi. En kolay reform da idari reform. Onun için, herkesin idari reform konusunda bir fikri var. Böyle olmasına rağmen, benim bildiğim, 1960’lardan itibaren hep idari reform projeleri yapılır.

Türkiye’nin en değerli idarecileri, mülki idare amirleri ve Türk İdareciler Derneğinin Başkan ve üyeleri, değerli misafirler; hepinizi hürmetle selamlıyorum.

Geçen gün bir yazımda da şöyle başladım: Türkiye’de en kolay şey reform yapmak haline geldi. En kolay reform da idari reform. Onun için, herkesin idari reform konusunda bir fikri var. Böyle olmasına rağmen,

benim bildiğim, 1960’lardan itibaren hep idari reform projeleri yapılır. Mesela, Ruşen Hoca da burada, bilir bunların hepsini. TODAİE bunun için kurulmuştur ve Mehtap Projeleri yapılmıştır, gayet romantik isimli ve her idare de geldiğinde mutlaka idari reform yapma merakı içine girmiştir. Bu arada biz de bu meraktan kendimizi kurtaramadık. İtiraf edeyim ki, daha hükümet başa

geçmeden, 1983’ün sonbaharından itibaren, yaz aylarından itibaren Mehmet Keçeciler başkanlığında bir Türkiye’deki bütün merkezî idareyi, daha sonra bütün idareyi elden geçirdi ve önemli bazı tedbirler alındı, önemli bazı reformlar yapıldı. Daha sonra gelenler de bunları yapmaya heveslendiler. Özal’ın idari reformlarının içinde başarılı olanlar var, tam olarak başarılı olmayanlar var.

Mesela, bana kalırsa 3030 sayılı Kanun (1984) başarısız bir reformdur.

Yani büyükşehir belediyesi kurulması baştan aşağı yanlış bir iştir. Yani bir de bunu genişletmek, 13 tane daha kurmak, sonra al onu il hududuna, daha sonra da Türkiye hududuna dayamak yanlış bir iştir. Benim hayatım idari reform projelerini okumakla geçti. Herhalde şimdi kütüphaneme gitseniz, şimdiye kadar yapılmış bir sürü idari reform projesi görürsünüz. Bir de tarihe merakım dolayısıyla Osmanlı dönemini de çok yakinen tetkik ettim. 19. asrı inceledim.

Mustafa Reşit Paşa'nın enteresan bir teşkilatçı hali var, biraz merkezîyetçi ama son il sistemini kuran çok önemli bir reformist. Daha sonra gelen Islahat Fermanı, II. Abdülhamit'in çok değerli idari reformları var. Bu arada, Jön Türkler, İttihatçılar ortaya çıkıyor, bol fikir yağmuruna rastlıyorsunuz. Prens Sabahattin'in Ademi Merkeziyeti iyi ki hiç uygulama bulmadı. Çünkü il idare sistemi yerine artık oturmaya başlamıştı.

Osmanlı idare sistemi, hiç de iddia edildiği gibi, Fransa'dan alınmış filan değildir. Elbette Fransa'nın son dönemde tesiri olmuştur 19. asırda, ama çok daha öncesinden bizim sistemimiz değişiktir ve bizim sistemimiz tam aksine Anglosakson sistemine ve Amerika Birleşik Devletleri'ne tesir etmiştir. Ama Osmanlı merkezîyetçi midir, âdemi merkezîyetçi midir diye sorarsanız, size tam olarak cevap verilemez. Çünkü Osmanlı ikisi de değil, ikisini çok güzel dengeleyip gitmiş. Hem merkezîyetçi, hiçbir zaman merkez dizginlerini elden bırakmamış, be-

reket versin cumhuriyet döneminde de böyle devam etmiş. Ademi merkezîyetçi, çok büyük bir imparatorluk. Değişik şekillerde, sistem farklılıkları uygulanmış. İşte beylerbeylikleri, eyaletler, sonra vilayet uygulanmış. Bu çerçevede de ele aldığınızda gerçekten Osmanlı'da ademi merkezîyet konusunun da bir tarafa atılmadığını görüyorsunuz.

Şimdi, bu girizgâhtan sonra, lafımı fazla uzatmak istemiyorum ama biz 1984'te talihsiz bir kanun yaptık, 3030 sayılı Kanun benim de dahilim olduğu için bir nebze sizden özür diliyorum bu kanundan dolayı. Çok yanlıştı. Rahmetli Özal gibi bir dâhinin yaptığı en yanlış şeylerden bir tanesiydi. Mesela, Doktor Burhan Özfatura on sene İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı yapmış. Makale yazdı birkaç gün evvel, siz de dağıtmışsınız, herkeste yoktur birkaç yerini okuyayım.

"Türkiye'de mahallî idarelerle ilgili olarak çok ciddi bir hata yapılmak üzeredir. Mevcut 16 bahtsız şehre 13 tane daha ilave edilmek istenmektedir. Bu sistemde, on yıl belediye başkanlığı yapmış birisi olarak, belediye başkanı kardeşlerimi halkı uyarmak istiyorum: Lütfen gerçekleri görünüz. Büyükşehir belediyesi olmanın yarar değil, çok önemli zararlar doğuracağını idrak ediniz. Eski statünün devamı için ısrar ediniz. Büyükşehir belediye sistemi 1984 yılında ANAP iktidarıyla başladı, ilk göreve gelenler de biz olduk ve inanılmaz sıkıntılar çektik. Bu sistem tam bir zaman, kaynak ve personel israfıdır binası, mefruşatı, aracı gereci derken çok büyük harcamalar yapılmaktadır. Eski düzende tüm kararlar tek bir mecliste alınırken yenisinde ikili sistem devreye girmek-

1987 Temmuzunda 8 tane ilde olağanüstülük statüsü getirdiler. Fevkalade yanlış bir uygulamaydı. Çünkü açıkçası, bütün dünyaya "Bak, Türkiye'deki Kürt bölgesi bu" diyorduk. Bunu çizdik, devlet olarak işaretledik, sonra bütün Kürtçüler geldiler ve otuz seneye yakın zamandır en büyük referansları bizim 1987 Kararnamesidir.

tedir, ihtilaflar, zaman kayıpları ve engellemeler başlamaktadır. Şehrin huzuru da bozulmaktadır..." Şimdi böyle gidiyor, epeyce uzun bir yazı.

Ben bunu kanun yazılırken de yapılırken de rahmetli Başbakan Turgut Özal'a itirazlarımı arz etmiştim, ama yapılıp da yürürlüğe girince ne yaptığımızı gördüm. Çünkü ben Başbakanlık Müsteşarı olarak işi gücü bıraktım, merkez ilçe beledi-

Bölge sistemi zaten şimdiden herkes söyleyip duruyor, açıkçası Türkiye'nin bölgelere bölünmesi ve etnik ayrımcılığa yol açması demektir. Sadece Doğu, Güneydoğu bakımından değil, Karadeniz'de de başımıza iş çıkacaktır, Marmara'da da birtakım işler çıkacaktır.

Özal'ın idari reformlarının içinde başarılı olanlar var, tam olarak başarılı olmayanlar var. Mesela, bana kalırsa 3030 sayılı Kanun (1984) başarısız bir reformdur. Yani büyükşehir belediyesi kurulması baştan aşağı yanlış bir iştir. Yani bir de bunu genişletmek, 13 tane daha kurmak, sonra al onu il hududuna, daha sonra da Türkiye hududuna dayamak yanlış bir iştir.

ye başkanları ile büyükşehir belediye başkanlarının arasını bulmaya, kavgalarını halletmeye, yetkilerini oturup araştırmaya, ikide bir kanun hükmünde kararnameyle yetkileri birinden alıp birine vermeyle uğraştım. Tam bir rezalet ve yerine de oturmadı. 1984-1994, aradan geçen senelere bakınız. Yani otuz

Sayın Başbakan çok başarılı bir Büyükşehir Belediye Başkanı idi. Olağanüstü başarılıydı, bir efsane oldu. Sayın Başbakan bu kanunu eğer görmüş, razı olmuşsa bunun sebebi İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olarak tecrübeleri ve müşahedeleridir.

senedir bir sistem yerine oturmaz mı efendim? Oturmuyorsa, demek ki yanlış bir sistem söz konusudur. Şimdi, bir defa bu tespiti yapayım kendi açımdan.

Birtakım faydalı tarafları var mıdır? Evet, işte, kaynak artmıştır. Kaynağı veren zaten bütçe, artırsa eski sistemde de artırırdı. Bunun gibi birçok faydalı diye söylenen şeylerin de aslında hiçbir faydasının olmadığını görürsünüz.

Şimdi hal böyle iken ve biz bu meseleyi halledememişken, bir taraftan ayrılıkçılar Güneydoğu'dan başlayıp Türkiye'yi bölüp parçalayıp önce özerk yönetime, sonra federatif sisteme, sonra bağımsız devlete doğru giderken ve bunu da hepimizin gözünün önünde yaparken biz kalkıyoruz çok rahatlıkla Türkiye'nin millî bütünlüğünü sarsabilecek bir projeyi gündeme alıyoruz. Ben size açıkça söyleyeyim: Burada size oturup iki saat sayabilirim yanlışlarını bunun, ama bunların hiçbirinin önemi yok. Benim için şu önemli: Sen getiriyorsun kendine çanak tespit ediyorsun belli bir yerde.

1987 Temmuzunda Rahmetli Özal'a ve Kenan Evren'e de söylemiştim ben o zaman, Bakandım o zaman 8 tane ilde olağanüstülük statüsü getirdiler. Fevkalade yanlış bir uygulamaydı. Çünkü açıkçası, bütün dünyaya "Bak, Türkiye'deki Kürt bölgesi bu" diyorduk. Bunu çizdik, devlet olarak işaretledik, sonra bütün Kürtçüler geldiler ve otuz seneye yakın zamandır en büyük referansları bizim 1987 Kararnamesidir. Şimdi siz de aynı şeyi yapıyorsunuz. Diyarbakır yetmiyormuş gibi getirip Mardin'i koyuyorsunuz, Van'ı koyuyorsunuz, Şanlıurfa'yı koyuyor-

sunuz, orada bir çanak meydana getiriyorsunuz ve bu çanak bir bağımsız, özerk bölge hazırlığı. Bunu görmemek mümkün değil. Yani o arkadaşlar kimdir bilmiyorum, ama demin de söylediğim gibi, idari reformu çok kolay zanneden kimseler bunlar. Belki bazıları idarenin içinden de gelmiş olabilir, ama idari reform kolay bir iş değildir. Her attığınız adımı dikkatli atmak mecburiyetindesiniz. 200 senedir oturmuş bir sistemi değiştiriyorsunuz.

Türkiye'nin oturduğu sistem, Anayasasında da 126, 127 ortada; il idare sistemini değiştiriyorsunuz. Nereye geçiyorsunuz? Yani "Birtakım Büyükşehirlerin hudutlarının il hududuna varması konusundaki sistem." Böyle mi diyeceğiz adına? Ben size açıkça söyleyeyim, biraz evvel sayın idareciler derneği başkanı da söylüyordu, bu resmen bölge sistemine geçiştir, bölgesel sisteme geçiştir. Bölge sistemi zaten şimdiden herkes söyleyip duruyor, açıkçası Türkiye'nin bölgelere bölünmesi ve etnik ayrımcılığa yol açması demektir. Sadece Doğu, Güneydoğu bakımından değil, Karadeniz'de de başımıza iş çıkacaktır, Marmara'da da birtakım işler çıkacaktır.

Hiç ummadığınız, Kayseri civarında bile, Sivas civarında bile başımıza iş çıkacaktır. Herkes şimdi çıktı ortaya kendi dilinden filan bahsediyor. Böyle bir dönemde siz kalkıp böyle bir kanun tasarısı yapıyorsanız, eğer gizli bir ajandanız yoksa ki, onu pek zannetmiyorum yanlış iş yapıyorsunuz, demektir.

Sayın Başbakan çok başarılı bir büyükşehir belediye başkanı idi. Olağanüstü başarılıydı, bir efsane oldu. Ben tamamen bu kanaatte-

yim, samimi kanaatim. Ona yapacağım tenkitler bakımından baştan işi yumuşatayım diye söylemiyorum. Sayın Başbakan bu kanunu eğer görmüş, razı olmuşsa bunun sebebi İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanını olarak tecrübeleri ve müşahadelidir. Ama İstanbul'un yüzölçümü 5 bin kilometrekare, Kocaeli'nin yüzölçümü 3.500 kilometrekare, Konya'nın yüzölçümü 39 bin kilometrekare. Şimdi, Antalya'nın bir ucundan bir ucuna belediye reisi, kendisine özel bir uçak alacaktır ve bu 250-300 kilometreyi gidip gidip gelecektir. Başka imkânı yoktur ki. Yahut da Konya Belediye Başkanının köylerini düşünün... Ben bir küçük parti kurdum, Konya'yı teşkilatlandıramadım. Çünkü Konya bir devlet. Fenerbahçe filan devlet değil, Konya devleti!

Sadece millî bütünlük bakımından değil. Hani, subsidiarite ilkesi vardı, bize hocalarımız öğretti. Bunu aldınız hem tamamen yerel yönetim şartı olarak kullandınız. Yani hizmetlerin en yakın mahallerden temin edilip görülmesi. Peki, nasıl bu subsidiarite, ilkesini bu sistemde temin edeceksiniz? Tam tersinedir. Dolayısıyla bu sistem yerelleşme iddiasıyla genelleşme yapan bir sistemdir. Yani yerel yönetimciliğe de aykırı, ademi merkeziyeti ortadan kaldıran bir sistemden bahsediyorsunuz.

Bölge ile bunu telafi edemezsiniz hiçbir zaman. Sadece bu da değil, bu demokrasiye de uygun bir sistem değildir. Hani, katılımcı mahallî demokrasiler, yerel demokrasiler! Her önüne gelen bunların methiyesini yapıyor. Peki, nasıl kurulacak? Bu il sınırına kadar hükümranlılığı olan kişi zaten mahallî bir padişah olacaktır. Kendisine ulaşmak, maiyeti

bakımından, asla mümkün olmayacaktır. Şimdi girin bakalım büyükşehir belediye başkanlarının kapısını çalmadan da görelim sizi. Hangi mahallî demokrasiden bahsediyorsunuz? Bu da uydurma bir laftır.

Şimdi arkadaşlar, bunun gibi ben çok çeşitli mahzurlar buldum. Mesela, bir tanesi, hepinizin olabileceği: En basit, bu işleri bilmeyen mantık sahibi insan bile şöyle diyecektir: "Yahu kardeşim, sen şehri halledememişsin, şehirler gecekondu dolu. İmar meselesini yapamamışsın. Daha hâlâ imar işleriyle meşgulsün. Sen gideceksin 16 bin tane köyü mahalle yapıp Anamur dağlarında Yörük köylerini gezeceksin ve onların ihtiyaçlarını temin edeceksin" Böyle şey olur mu! Dünyada hangi büyükşehir belediyesi kendi büyükşehirini bırakıp gidip de 100 kilometre, 200 kilometre ötedeki dağda köye gidip hizmet götürecektir.

Köy çok önemli bir ünedir ve Türk idarecilik tarihi bakımından da kendiliğinden meydana gelmemiştir, suni değildir, yüzyıllardan gelen bir alışkanlıktır. Köy hükmi şahsiyeti fevkalade önemlidir. İlin hükmi şahsiyeti kadar önemlidir. O insanları siz elindeki bütün mahallî yetkileri bu şekilde alıyorsunuz, hiçbir yetki olmayan normal vatandaş haline getiriyorsunuz.

Ben Sayın Başbakanın işi bu tarafla ele aldığını ve kendisine böylele brifing verildiğini, bunların arz edildiğini zannetmiyorum. Söylen-se söylen-se şöyle söylenmiştir, bu da daha çok İstanbul Belediyesi ile Kocaeli Belediyesi tarafından yapılmıştır. Kocaeli'de belediye olmamış yer yok ki zaten, ne belediye-

Bu sistem yerelleşme iddiasıyla genelleşme yapan bir sistemdir. Yani yerel yönetimciliğe de aykırı, ademi merkeziyeti ortadan kaldıran bir sistemden bahsediyorsunuz. Bölge ile bunu telafi edemezsiniz hiçbir zaman. Sadece bu da değil, bu demokrasiye de uygun bir sistem değildir. Köy çok önemli bir ünedir ve Türk idarecilik tarihi bakımından da kendiliğinden meydana gelmemiştir, suni değildir, yüzyıllardan gelen bir alışkanlıktır. Köy hükmi şahsiyeti fevkalade önemlidir. İlin hükmi şahsiyeti kadar önemlidir.

si. İstanbul da öyle. O bakımdan, "Efendim, siz de biliyorsunuz en iyi şeklide bunu. Biz bunu alıp götürüp il sınırına dayadık mı hem valiler hem kaymakamlar hem belediye reisleri, ilçe belediye reisleri, merkez ilçe belediye reisleri hepsi birden hizmete girecek. Birdenbire bir patlama olacak" filan demişlerdir. Şu anda halen aktif görevde olanın gidip söylemesi biraz zor olur ama anlatmak lazım. Ben bu kadar arz edeceğim.